

УДК 657:322

Ілляшенко К.В. к.е.н., доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет,
katerina.illyashenko@tsatu.edu.ua

ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ В ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. У статті розглянуто основні аспекти інформатизації суспільства та досліджено вплив новітніх інформаційних технологій на вітчизняну економіку. Проаналізовано трактування поняття «інформація» та її вплив на прийняття ефективних управлінських рішень. Досліджено різні види діяльності в бухгалтерському обліку та звітності підприємств в умовах глобальної інформатизації, запропоновано застосовувати новий вид діяльності «інформаційна діяльність». Доведено, що для формування фінансового результату від інформаційної діяльності необхідно впровадити нові рахунки бухгалтерського обліку «інформаційні доходи» та «інформаційні витрати».

Ключові слова: інформація, облік, звітність підприємств, види діяльності, доходи, витрати, фінансовий результат

JEL code classification: M41

Illiashenko K.V.
PhD in Economics, Associate Professor,
Tavria state agrotechnological university,
katerina.illyashenko@tsatu.edu.ua

ACTIVITIES IN ACCOUNTING AND REPORTING OF ENTERPRISES IN CONDITIONS OF TRANSITION TO INFORMATIONAL ECONOMY

Summary. The purpose of this article is a scientific research of the activities of the enterprises in the conditions of Informatization of society and finding new kinds of activities - «information activity».

In the conditions of transformation of modern economy to the continuous introduction of digital technology and instant information dissemination is very important is an upgraded reflection of the activities of enterprises At the present stage methodology national provisions (standards) of accounting there are three types of activities: operating, financial, investment. There is a need to introduce of new concepts such as information costs and information returns as well as providing them with new definitions.

Information becomes an increasingly important lever in all areas of the enterprise. Still the information as a resource, not reflected in accounting. However, the information needs to be highlighted as a separate category of accounting and be recognized in the financial statements of companies.

Information activities in the accounting and reporting enterprises should be displayed according to the modern changes that are happening in the world of rampant information. It is necessary to introduce concepts such as «income information» and «information costs». The article proposes an interpretation of these concepts and the example reflect them in accounting through the use of new accounts.

The transformation of the modern economy in the information requires changes in methodology of accounting and reporting, and requires further in-depth studies. The study proposed to reflect the results of information activities in a separate section in the statements. This section may be called «Income and expense information activities». Thus, the structure of the report and the methods of filling does not undergo significant changes, and the new section will also be supported by manual and algorithm build.

Keywords: information, records, reporting, activities, income, expenses, financial result

Постановка проблеми. Світові економічні процеси дуже швидко адаптуються

до активного використання цифрових інформаційних технологій. Все частіше зу-

стрічаються такі поняття, як цифрова, віртуальна або інформаційна економіка. В умовах подібної трансформації сучасної економіки до суцільного впровадження новітніх цифрових технологій та миттєвого поширення інформації актуальним стає модернізоване відображення видів діяльності підприємств.

Зараз у вітчизняному обліку найбільш дослідженими є операційна, фінансова та інвестиційна діяльність. Але з урахуванням інформатизації економіки та суспільства у цілому постає завдання відображення інформаційної діяльності підприємств у бухгалтерському обліку та звітності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку глобальної інформатизації суспільства багато науковців приділяють увагу дослідженню інформаційної економіки. Засновником постіндустріалізму вважається відомий американський вчений Д. Белл, який розробив цілісну теорію постіндустріального суспільства [1].

Дослідником та засновником інформаційної економічної теорії став Дж. Акерлоф, який запропонував розгляд поведінкової макроекономіки з точки зору інформаційної парадигми [2].

Ф.Уэбстер послідовно та докладно виклав основні концепції сучасного суспільства базовані на понятті «інформація». Він обґрунтував концепцію, що затверджувала перехід суспільства до нової «інформаційної» (постіндустріальної) епохи [3].

М. Кастельс окреслює межі інформаційно-технологічної парадигми, яка має кілька головних рис. По-перше, інформація в рамках пропонованої парадигми є сировиною технології, тобто, технологія впливає на інформацію, але не навпаки. По-друге, ефекти нових технологій охоплюють усі види людської діяльності. По-третє, інформаційна технологія ініціює мережеву логіку змін соціальної системи. По-четверте, інформаційно-технологічна парадигма заснована на гнучкості, коли здатність до реконфігурації стає «вирішальною рисою у суспільстві». Узяті всі разом характеристики інформаційно-технологічної парадигми є фундаментом інформаційного суспільства [4].

Зміни, які вносить інформатизація до всіх сфер економіки розглядаються у роботах І.А. Грузіної [5]. Серед вітчизняних вчених можна також виділити дослідження інформаційної глобалізації у працях Т.А. Дейнеки [6].

Однак поняття інформаційної діяльності й відображення її в обліку та звітності все ще мало досліджено.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розгляд видів діяльності підприємств у розрізі переходу сучасної економіки до цифрової форми, а саме внесення нового виду, такого як інформаційна діяльність, а також відображення її у бухгалтерському обліку та звітності.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі облікової методології національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку передбачено три види діяльності: операційну, фінансову, інвестиційну [7, с.169]. Однак, розвиток цифрових технологій призвів до необхідності серйозно звернути увагу на новий вид діяльності – інформаційну.

Сама по собі інформація існувала завжди. Історично вона виникала перед суспільством як в усній формі, так і на носіях: пергаменті, папері, перфокарті або на сучасному цифровому носії. А розглядати інформацію як ресурс, який впливає на економічну діяльність підприємств, почали не так давно.

У цілому, інформація – це багатогранне поняття, яке має різні значення в залежності від контексту. Воно походить від латинського «*informatio*», що має наступні значення:

- роз'яснення;
- виклад фактів, подій;
- тлумачення;
- представлення, поняття;
- ознайомлення, просвіта [8, с.6].

Інформацію можна створювати, передавати, обробляти, зберігати, купувати чи продавати тощо.

За визначенням І.В. Зайця інформація – це головний елемент будь-якої з функцій управління. Володіння повною, достовірною, актуальною та оперативною інформацією надає ринкових переваг, знижує фінансовий ризик, ефективно підтримує

прийняття рішень. При наявності повної інформації (детермінований випадок) управлінські рішення, виходячи з того, що знання про зміст проблеми (мету, постановку, інструменти, зміни, дані, терміни) будуть правильними та з найменшим ступенем ризику [9, с.97].

С.О.Телешун і І.В. Рейтерович визначають інформацію, як відомості про факти (події, осіб, організації), які є основою для прийняття рішень щодо проведення адміністративно-організаційних, політичних та інших заходів, а також для підготовки різноманітних пропозицій і рекомендацій стратегічного та тактичного характеру. Показово те, що факт, як такий, практично не містить майже ніякої інформації, якщо його не розглядати разом з іншими фактами. Тільки об'єднавши різноманітні факти та виокремивши серед них найбільш відповідні проблеми, які розглядаються, можна отримати чітку картину того, що відбулось [10, с.9].

На думку Мудрої М.А., використання інформації та сучасних інформаційних технологій у діяльності підприємств забезпечує прийняття ефективних управлінських рішень, знижує витрати, економить ресурси та час [11, с.123].

Інформаційні технології повністю перевертають класичні теорії управління індустріальної епохи, базові інститути якої (власності, вартості й ринковій самоорганізації) терплять наростаючу деструкцію. Серед беззаперечних переваг та можливостей наслідками розвитку й поширення інформаційних технологій є:

- поглиблення сформованого розриву між розвиненими країнами й країнами, що розвиваються, а також поява нового розриву між постіндустріальними країнами й країнами з традиційними індустріальними економіками;
- виділення у всіх країнах світу груп людей, пов'язаних з інформаційними технологіями, та їх відокремлення в автономне «інформаційне співтовариство»;
- перетікання інтелектуальних ресурсів у найбільш розвинені країни з поступовою концентрацією інформаційно-комунікаційного потенціалу в корпораціях

і державах постіндустріального типу;

- уповільнення й/або припинення науково-технічного прогресу в неінформатизованих суспільствах з наростанням у них фінансових труднощів і соціальної деградації за межами країн з інформаційними економіками [12, с.9].

На підставі наведеного вище, нами визначені наступні напрямки розвитку інформатизації суспільства, представлені на рисунку 1.

Таким чином, інформація набуває важливої ролі у діяльності підприємств та прямо впливає на результативність їх показників. Для зовнішніх користувачів (покупців, замовників, партнерів, інвесторів тощо) показники інформаційної активності можуть слугувати показником того, наскільки відомим є підприємство, як стабільно воно працює на ринку та як реагують на його діяльність в інформаційному просторі.

У зв'язку з наведеним, ми вважаємо, що до вже існуючих видів діяльності, тобто операційної, фінансової та інвестиційної, в обліку та звітності необхідно також додати показники інформаційної діяльності.

Інформаційна діяльність – це сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави (ст.12 Закону України «Про інформацію» 2011 року) [13].

На нашу думку, інформаційна діяльність – це комплекс дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб і інтересів усіх користувачів економічної інформації.

З метою задоволення цих потреб органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють інформаційні служби, системи, мережі, бази і банки даних. Порядок їх створення, структура, права та обов'язки визначаються Кабінетом Міністрів України або іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування. Основними видами інформаційної діяльності є одержання, використання, поширення та зберігання інформації [13].

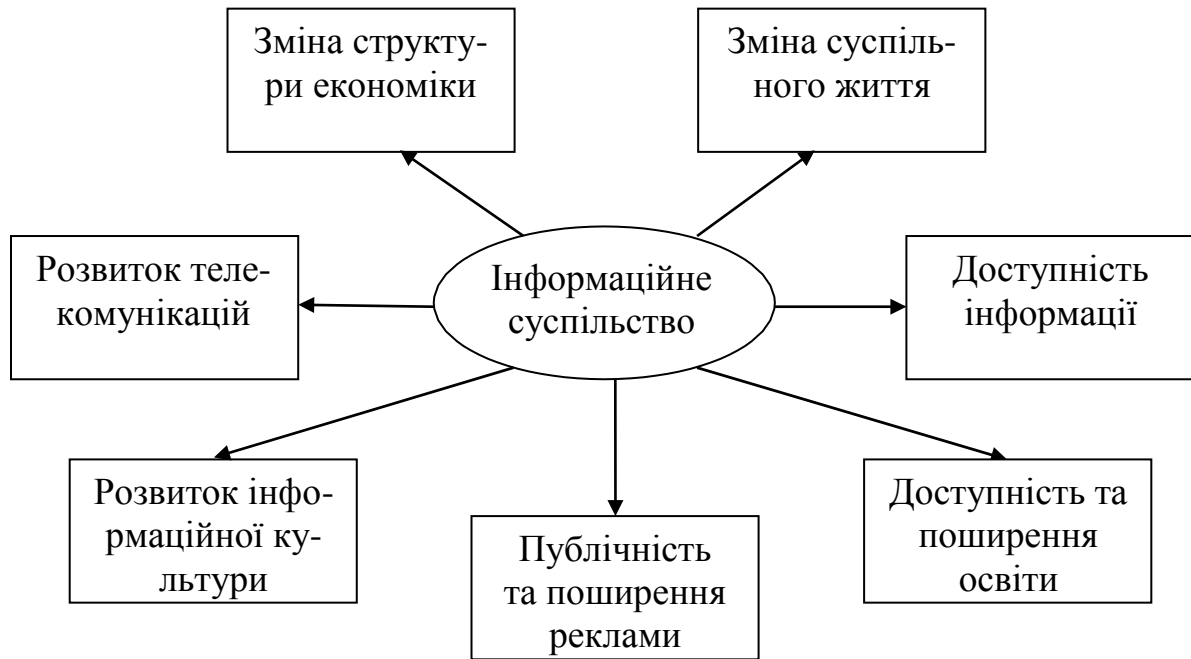

Рис. 1. Основні напрямки розвитку інформатизації суспільства

Джерело: авторська розробка

Одержання інформації – це придбання та накопичення даних і документованої або публічно оголошеної інформації.

Використання інформації – це задоволення інформаційних потреб і можливість опрацювання даних для користувачів.

Поширення інформації – це оприлюднення, розповсюдження та реалізація інформації на користь споживачів у встановленому законом порядку.

Зберігання інформації – це комплекс заходів, спрямований на забезпечення зберігання повноти та цілісності даних, створення та підтримання належних умов для їх використання та накопичення.

Окремо необхідно виділити проблему

безпеки, тобто запобігання несанкціонованому доступу, поширенню і використанню інформації.

Важливо зауважити, що в англomовному перекладі інформаційна діяльність та інформаційна активність звучать однаково «information activities». Однак ми розділяємо ці поняття. Ми вважаємо, що інформаційна активність – це якісний показник, що характеризує ступінь поширення інформації у зовнішньому інформаційно-економічному просторі. На цій підставі пропонуємо виділити наступні критерії, за якими можна визначити інформаційну активність підприємства. Дані критерії представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Критерії інформаційної активності підприємства та їхня характеристика,

Типи критеріїв	Форми визначення	Характеристика
Взаємодія з суспільством	Соціальні опитування, анкетування, експертні оцінки	Суспільне значення підприємства
Взаємодія з державою	Державна статистика, висновки державних комісій, державні акти	Державне значення підприємства
Взаємодія з ринком	Попит на продукцію (послуги), оцінка конкурентів, експертні оцінки	Значення підприємства на ринку
Взаємодія з медійно-інформаційним простором	Кількість публікацій та відеоматеріалів, індекси цитування, індекси ділової активності у мережі тощо	Значення підприємства у медійно-інформаційному просторі

Джерело: авторська розробка

На нашу думку, важливо використовувати всі ці критерії. Так, наприклад, успішна рекламна компанія на телевізійних ресурсах може бути нівельована негативними відгуками у соціальних мережах. Тому для ефективної діяльності сучасні підприємства повинні займати активну інформаційну позицію на всіх медійних напрямках.

Ми вважаємо, що інформаційну діяльність необхідно враховувати та відображати в офіційній звітності усіх підприємств. Однак, статистична звітність, згідно закону «Про державну статистику» ст. 21 «Гарантії органів державної статистики щодо забезпечення конфіденційності статистичної інформації», є конфіденційною [14], а показники інформаційної активності повинні бути доступними для користувачів. Тому нами запропоновано відображати їх саме у фінансовій звітності підприємств. Це можуть бути як окремі графи в уже існуючих формах, так і нова форма приміток до основних форм звітності.

З метою відображення інформаційної діяльності у фінансовій звітності індекси активності необхідно буде перевести у відповідні грошові показники. Звідси виникає необхідність у впровадженні таких нових понять, як інформаційні витрати та інформаційні доходи, а також надання їм нових визначень:

- інформаційні доходи – це доходи, отримані від підвищення суспільного, державного, ринкового значення підприємства та його значення у медійно-інформаційному просторі, та призводять до збільшення його власного капіталу.

- інформаційні витрати – це витрати, спрямовані на підвищення суспільного, державного, ринкового значення підприємства та його значення у медійно-інформаційному просторі, а також призводять до збільшення його активів.

У плані рахунків бухгалтерського обліку ми пропонуємо впровадити рахунок 77 «Доходи інформаційної діяльності» та рахунок 99 «Витрати інформаційної діяльності» із закриттям цих рахунків на 794 рахунок «Результат інформаційної діяльності».

Відображення доходів і витрат згідно з національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» відбувається у формі звітності №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупні доходи)» [15].

Тому, на нашу думку, доцільно додати ці статті до форми звітності. Наприклад, створити V розділ звіту «Доходи та витрати інформаційної діяльності», кодування рядків розпочнеться з рядку 2700. Формування інформаційних доходів буде відображатися у рядку 2700, а витрат у 2710. З наведеного прикладу видно, що фінансовий результат від інформаційної діяльності визначається наступним чином: ряд. 2700 – ряд. 2710. Якщо отримане значення буде позитивним, то ми отримуємо прибуток (ряд. 2720), а якщо негативним – збиток (ряд. 2725).

Таким чином, сама структура звіту та методика його заповнення не зазнає суттєвих змін, а новий розділ буде також підкріплений деталізованою інструкцією та конкретизованим алгоритмом складання.

Висновки. З результатів дослідження нами зроблено висновок про те, що інформація стає все більш важливим важелем у всіх сферах діяльності підприємств. Однак досі інформація, як ресурс, не відображається у бухгалтерському обліку. На нашу думку, інформація повинна бути виділена як окрема категорія обліку та має бути відображена у фінансовій звітності підприємств.

Отже, інформаційна діяльність в обліку та звітності підприємств повинна відображатися відповідно до сучасних змін, які відбуваються у світі суцільної інформатизації. Необхідно впровадити такі поняття, як «інформаційні доходи» і «інформаційні витрати». Нами запропоновано тлумачення цих понять та приклад відображення їх у бухгалтерському обліку за допомогою застосування нових рахунків.

Трансформація сучасної економіки в нову, інформаційну, потребує змін у методології обліку та бухгалтерській звітності і потребує подальших поглиблених досліджень.

Список літератури

1. Bell D. The coming of post-industrial society: A venture of social forecasting. — N.Y.: Basic Books, 1973. - 476 p.
2. Akerlof G.A. and Kranton R.E. Economics and Identity // Quarterly Journal of Economics. — 2000. — Т. 115 (3). — p. 715-753
3. Webster F. Theories of the Information Society. Second Edition. London, New York. — 2002. — 400 p.
4. Castells, M., 2010. The Information Age: Economy, Society and Culture Volume 1: The Rise of the Network Society. 2nd ed. Oxford: Wiley Blackwell. p.406.
5. Грузіна, І. А. Проблеми інформатизації в Україні / І. А. Грузіна // Економіка розвитку (Economics of Development). — 2013. — № 3(67). — С. 38-42.
6. Дейнека, Т. А. Суперечності сучасної техніко-економічної парадигми в умовах інформаційної глобалізації / Т. А. Дейнека // Механізм регулювання економіки. — 2015. — №4. — С. 13-21.
7. Омецінська І. Я. Соціальні витрати підприємства, їх значення та структура / Я.Омецінська О. В.Омецінський // Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., 11 травня 2016 р. - Тернопіль: ТНЕУ, 2016. — С. 168-170.
8. Фурсов В. А. Теория информации: учеб. / В.А. Фурсов. — Самара: Изд-во Самар, гос. аэрокосм, ун-та, 2011. - 128 с.
9. Заєць І.В. Роль інформації в системі управління підприємством / І.В. Заєць // Вісник ЖДТУ / Економічні науки. — 2010. — № 2 (52). — С. 97-98.
10. Телешун С.О. Моніторинг джерел інформації в системі державного управління: навч. посіб. / С.О. Телешун, І.В. Рейтерович; за заг. ред. проф. С. О. Телешуна. - К.: НАДУ, 2009. - 36 с.
11. Мудра М.А. Значення інформації в управлінні ланцюгами поставок продукції / М.А. Мудра // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства — Харків: НТУ «ХПІ». — 2012. — № 56(962). — С. 121-123.
12. Державне управління в умовах розвитку інформаційного суспільства : навч. посіб. / Н.В. Грицяк, Л.В. Литвинова. — За заг. ред. д.держ.упр., професора Н.В. Грицяк. — К.: Вид-во К.І.С., 2015. — с. 9.
13. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 №2657-XII із змінами, внесеними згідно із Законами №2756-VI від 02.12.2010, ВВР, 2011, №23, ст.160 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
14. Закон України «Про державну статистику» від 17.09.92, ВВР, 1992, №43, ст.21. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2614-12>
15. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013р. №73 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

References

1. Bell, D. (1973) The coming of post-industrial society: A venture of social forecasting. N.Y.: Basic Books, p.476.
2. Akerlof, G.A. and Kranton, R.E (2000). Economics and Identity. Quarterly Journal of Economics. Т. 115 (3), pp. 715-753.
3. Webster, F. (2002) Theories of the Information Society. Second Edition. London, New York. p.400.
4. Castells, M. (2010) The Information Age: Economy, Society and Culture Volume 1: The Rise of the Network Society. 2nd ed. Oxford: Wiley Blackwell. p.406.
5. Hruzina, I.A. (2013) Problemy informatyzatsii v Ukraini. Ekonomika rozvytku (Economics of Development). 3(67), pp. 38-42. (in Ukrainian)
6. Deineka, T.A. (2015) Superechnosti suchasnoi tekhniko-ekonomichnoi paradyhmy v umovakh informatsiinoi hlobalizatsii. Mekhanizm rehulivannia ekonomiky. 4, pp.13-21 (in Ukrainian)
7. Ometsinska, I.Ya., Ometsynskiy, V. (2016) Sotsialni vytraty pidpriemstva, yikh znachennia ta struktura. Stan i perspektyvy rozvytku oblikovo-informatsiinoi systemy v Ukraini: materialy IV mizhnar. nauk.-prakt. konf., May 11, 2016. Ternopil: TNEU, pp. 168-170. (in Ukrainian)
8. Fursov, V.A. (2011) Teoriya ynformatsyy: ucheb. Samara: Yzd-vo Samar, hos. aerokosm, un-ta, p.128. (in Russian)
9. Zaiets, I.V. (2010) Rol informatsii v systemi upravlinnia pidpriemstvom. Visnyk ZhDTU. Ekonomichni nauky. 2 (52), pp. 97-98. (in Ukrainian)
10. Teleshun, S.O. (Ed.), Reiterovych I.V. (2009) Monitorynh dzherel informatsii v systemi derzhavnoho upravlinnia. K.: NADU, (in Ukrainian)
11. Mudra, M.A. (2012) Znachennia informatsii v upravlinni lantsiuhamy postavok produktsii. Visnyk NTU «KhPI». Serii: Aktualni problemy upravlinnia ta finansovo-hospodarskoi diialnosti pidpriemstva. Kharkiv: NTU «KhPI». 56(962), pp. 121-123. (in Ukrainian)
12. Grytsyak, N.V. (Ed.), Litvinova L.V. (2015) Derzhavne upravlnnya v umovah rozvitku Informatslynogo suspplstva. K.: Vid-vo K.I.S., p. 9. (in Ukrainian)
13. Zakon Ukrainy «Pro informatsiiu» №2657-XII (1992, 2 october) iz zminamy, vneseny my zghidno iz Zakonamy №2756-VI (2010, 2 december), VVR (2011), 23, p. 160. Retrieved from: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (in Ukrainian)
14. Zakon Ukrainy «Pro derzhavnu statystyku» (1992, 17 september), VVR, 43, p. 21. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2614-12> (in Ukrainian)
15. Natsionalne polozhennia (standart) bukhalterskoho obliku 1 «Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti» (2013, 7 february). Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy №73. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. (in Ukrainian)